

BRANDFORSIKRINGER

som kilde til ejendomshistorie

Vejen d. 13. nov. 2018



Hvad kommer vi omkring?

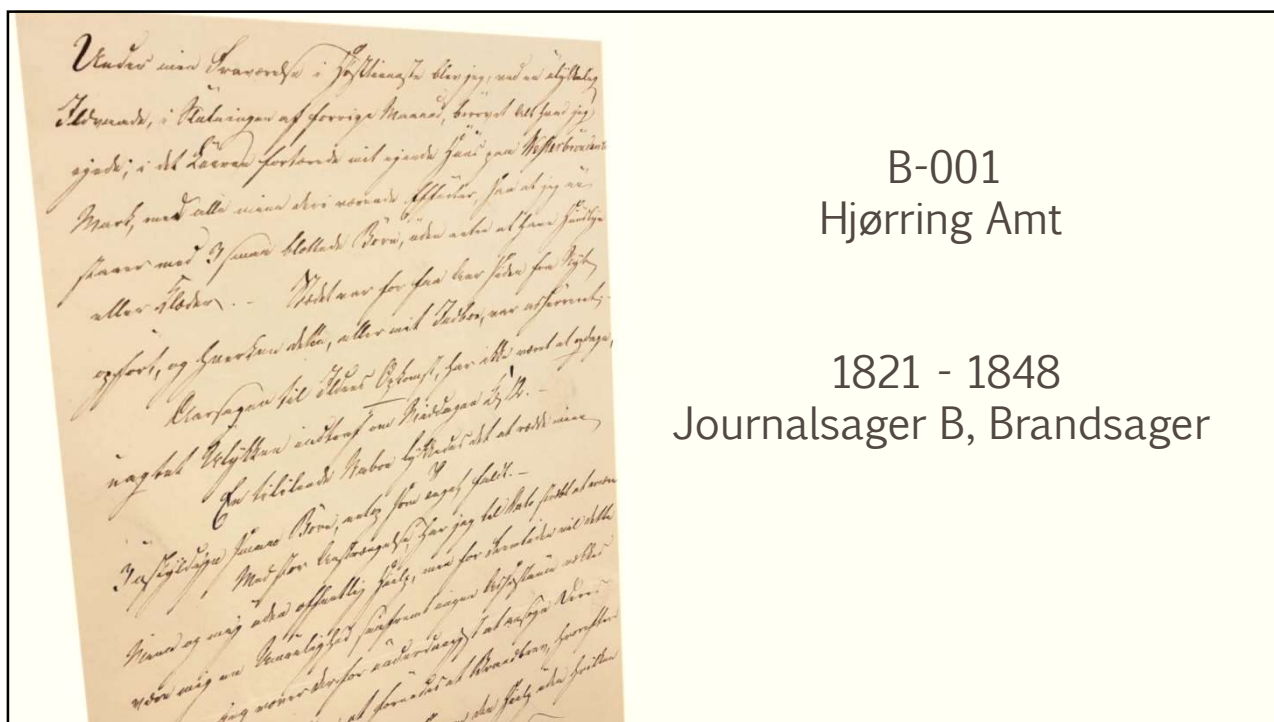
- **Teori – et kort historisk oprids**
 - a) Før forsikringsselskaberne
 - b) Hvad findes og hvor finder vi det?
 - c) Forsikrings- og taksationsprotokoller
- **Praksis – konkrete opslag i protokoller**
 - d) Vi finder en ejendom på landet ...
 - e) ... og tolker oplysningerne
 - f) Vi finder en ejendom i købstaden
- **Når ulykken skete - eksempler**
 - g) Brandforhør i en politiprotokol
 - h) Anmodning om brandbrev



For Frue Saarns Brand

Udbrudt mellem 4 og 5 Sept. 1697, seet fra Landmannstol.

Udbrudt mellem 4 og 5 Sept. 1697, seet fra Landmannstol.



B-001
Hjørring Amt

1821 - 1848
Journalsager B, Brandsager

Fortsættende tekst i Ane Kirstines ansøgning

Stædet var for faa Aar siden fra Nyt opført, og hverken dette, eller mit Indboe, var assureret. Aarsagen til Ildens Opkomst, har ikke været at opdage uagtet Ulykken indtraf om Middagen kl. 12. En tililende Nabo lykkedes det at rædde mine 3 uskyldige smaa Børn, netop som Taget faldt.

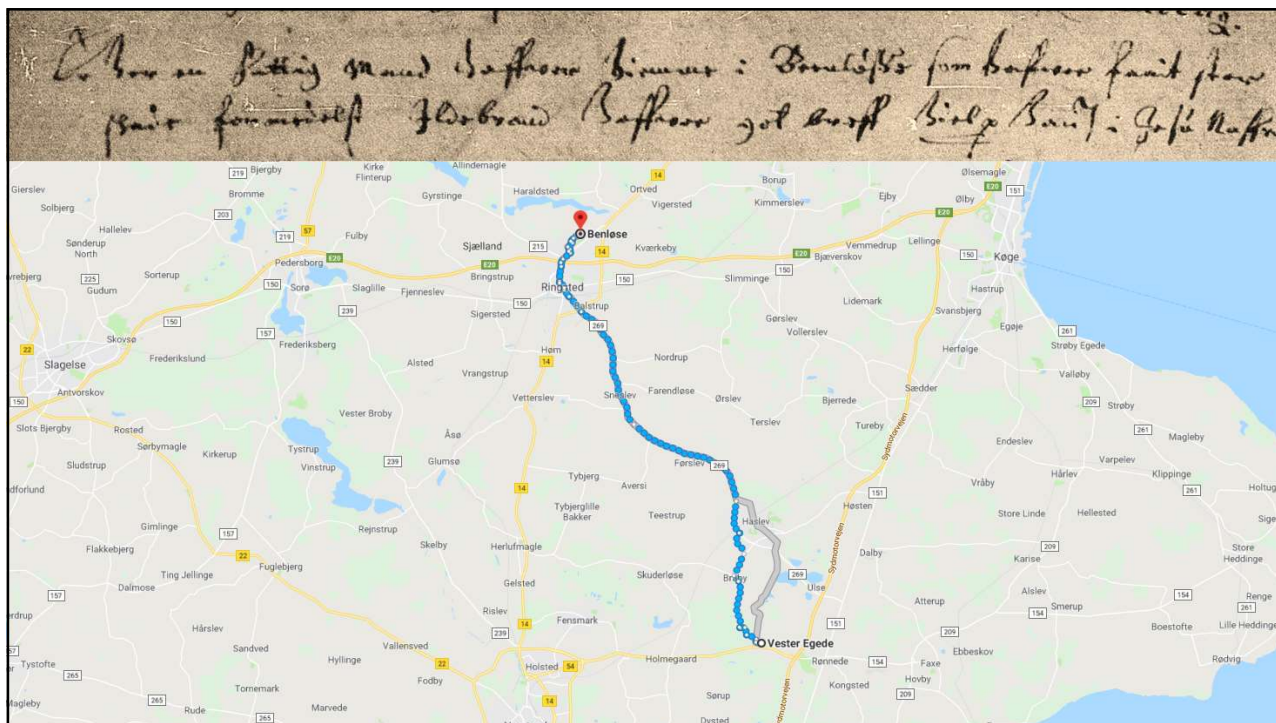
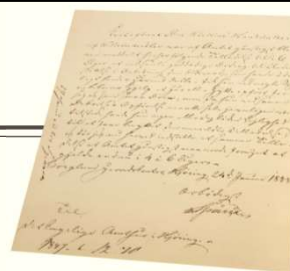
Med stor Anstrængelse har jeg til Dato stræbt at ernære Mine og mig uden offentlig hielp, men for Fremtiden vil dette være mig en Umulighed saafremt ingen Assistance rækker mig, og jeg vover derfor underdanigst at ansøge deres Høivelbaarenhed om at fornødes et Brandbrev, hvorefter jeg i Nabosognene maatte søge den Hielp uden hvilken jeg maa opgive Haabet om Selvopholdelse. Vesterbrønderslev den 10. Septbr. 1847.

Underdanigst, Anne Kirstine Hansdatter

4½ måned derefter følges op

Kort efter at Ane Kirstine Hansdatter af W. Brønderslev var af Amtet gunstigst bleven meddelt Tilladelse til i 6 Uger at indsamle goddædige Bidrag til Understøttelse i Anledning den Ildsvaade, som havde ødelagt hendes Hus med Indbo, fik hun ved nogle Naboers Hjelp et Hus eller Hytte opført for sig og sine smaa Børn; men da hun ved samme Beboelses Opførelse maatte selv ievnligen være tilstede havde hun ingen eller dog liden Lejlighed til at faa benyttet den ommeldte Tilladelse; og tør jeg nu hermed indstille at samme Tilladelse af Amtet gunstigst maa vorde fornyet at gjelde endnu i 4 à 6 Uger. Hjørring, 24^{de} Januar 1848.

Ærbødigst Spærcke



Før forsikringselskaberne

På landet:

- Godsejere anviste tømmer til fæstere
- Bønderne gik sammen og byggede selv

- Selvejere uden skov måtte låne penge til tømmer

Købstæderne:

- Ejede sjældent skov, og måtte derfor låne penge til tømmer
- Måtte betale håndværkere for at opføre bolig
- Ilden spredte sig ofte til naboboliger

DE FØRSTE BRANDFORSIKRINGER

- Brandforsikring blev **obligatorisk i købstæder** i 1731.

- For landbygninger var **brandforsikring frivillig**.

- Landbygninger kunne i perioden **før 1792** forsikres i **Købstædernes Brandforsikring**.

- Ved forordning af 29. feb. 1792 stiftedes „**Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger**“.

- Omkring 1870-1872 blev forsikringselskaberne privatiserede, og dermed ophørte afleveringspligt.

 **KØBSTÆDERNES**
FORSIKRING

 **Alm**
Brand

PRAKSIS

Hvad findes der på arkiverne?

BRANDFORSIKRINGERNES ONLINE ARKIVALIER

Forsikrings-protokollen

- Brandforsikringernes register
- Opdelt i branddirektorater
 - Herreder > Sogne > Ejerlav
- Oplysninger om
 - Ejer/fæster (ikke altid)
 - Matr. nr. (ikke altid)
 - Antal bygninger
 - Forsikringssum
 - Henviser med numre eller dato til taksationsprotokollen

Taksations-protokollen

- Kronologisk struktur
- Beskrivelse af
 - Bygningernes mål (alen/fag)
 - Valg af byggematerialer
 - Indretning
 - Særligt inventar, fx skorstene og ovne

F kommer før T i alfabetet.

*Slå først op i Forsikringsprotokol.
Dernæst i Taksationsprotokol*

EKSEMPEL

HUSET I
VIELSTED

ddd.dda.dk

ao.salldata.dk

hkpn.gst.dk

Kjøbekontrakt

Undersejede Hustru Lars Hansen af Vielsted sælger herved til Hustru Lars Christian Larsen sammesteds den mig ifølge Skjøde af 30 December 1854, thiuglast 8 Marts 1855, tilhørende skæudspligtige Ejendom Matr. Nr. 6 af Vielsted By, Kirke. Pinderup Sogn, Sorø Kirk og Amd, af Hæderen 2 Skp 1 Rbr. 1 Alb. og Gæmuelskab 4 Sk. 45 Pæ med fæmnes rette Tilliggende og Tilhørende af Jorder og Bygninger med jord-, uiv- og nægelfast Tilbehør, derunder Skakelorn, Kølsten og indværet Gryde, Loft og Stange, Hegn og Plæctning samt Beholdninger af Tødder og Gjødning og endelig den ældste af de paa Ejendommen værende Køer.

59	7.	Vielsted.	490.	a.	Augustus	250	250.
		Landskabet			16.	400	400
		Landskabet	2869			300	
		Landskabet			en. Vidubjygning	50	250.
			3556			100	400.

Tallene 490, 2869 og 3556 henviser til nr. i taksationsprotokollen

Et hus med gavlene i øster og vester.

27½ alen lang (17¼, m), inddelt i 10 Fag (170 cm/fag), 7½ alen bred (4¾ m).

Ege under-, fyrre og elle overtømmer. Stolper på stenene. Klinede vægge og stråtag.
Indrettet til stuer, køkken, kammer, lo og stald.

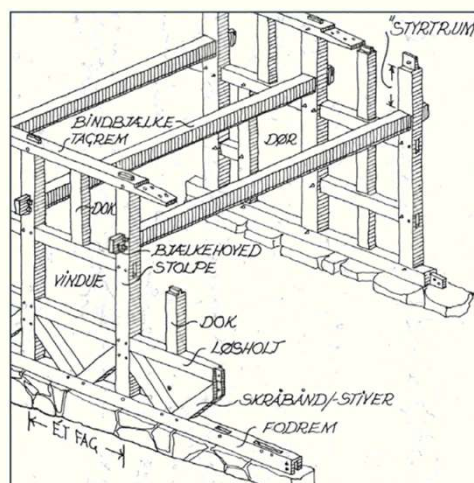
En skorsten, en bagerovn og to bilægger kakkelovne.

Loft over 6 fag, blyvinduer og ordinære døre.

Bygningen som ej før er forsikret fandtes forsvarlig
mod ildsfare. De anordnede brandredskaber var tilstede.

Bygningskonstruktionens Mellem-Linjerne-Vejledning

- Tømmeret fortæller om velstand:
 - Egetræ fremfor fyre- og elletræ.
 - Smalle fag (kort afstand mellem stolper).
 - Fodrem fremfor stolper på stenene.
- Tavlenes udfyldning:
 - Bedst er brændte sten
 - Næstbedst rå sten
 - Almindeligst lerklinede vægge
- Læg også mærke til:
 - Loft/gulv/døre/vinduer?
 - Antal skorstene og ovne og øvrigt nævnt inventar



Ege under-, fyrre og elle overtømmer. Stolper på stenene. Klinede vægge og stråtag. Indrettet til stuer, køkken, kammer, lo og stald.

En skorsten, en bagerovn og to bilægger kakkelovne. Loft over 6 fag, blyvinduer og ordinære døre.



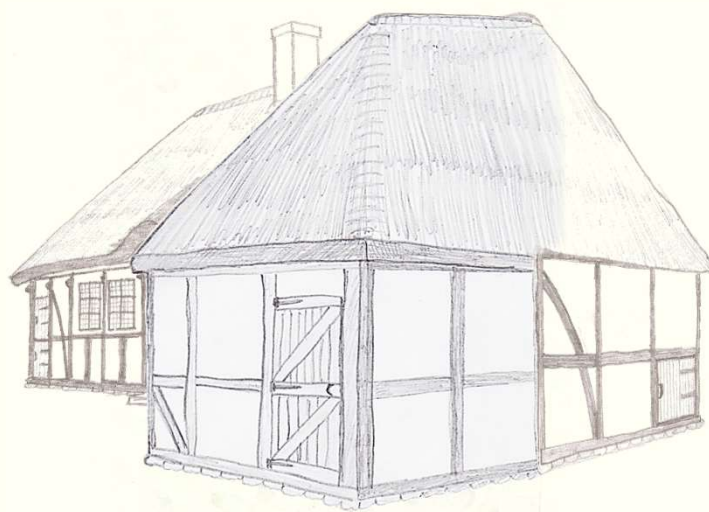
Et bud på huset anno 1806



Protocol Nr. 2869. Vielsted Mark, Ranshuset:

- a) Stuehuus, Øster og Vester, $26\frac{1}{2}$ Alen langt, 10 fag, $7\frac{3}{4}$ Alen breed.
Ege under-, Fyrre- og Blandingsovertømmer, klinede Vægge og
3 Fag til nordre Side murede med en Heel raee Steen. Straatag med dukkede Gavle.
3 Fag Dagligstue og Sye Kammer, 1 Fag Kiøkken, 2 Fag Stue og Kammer,
1 Fag Vognhuus, 2 Fag Loe, 1 Fag Stald. Med en Skorsteen, Bagerovn,
Loft over 6 Fag, $9\frac{1}{2}$ Fag Vinduer og 7 Dørre.
- b) En Sidebygning, Øster med Gavl i Syd, 5 Alen lang, 2 Fag, $5\frac{1}{2}$ Alen breed,
Blandingsunder og overtømmer. Til Stald, med en Dør. Ej forhen forsikkeret.

Et bud på huset anno 1843



Protocol No. 3556, Vielsted Byes Mark, Ranshuset:

- a) Stuehuus sum forhen 10 Fag for 300 Rbd.
- b) En Sidebygning i Øst udgaaer med 20 Rbd.
 En D^o i Øst med Gavl i Syd: 11³/₄ Alen lang i 4 Fag og 8³/₄ Alen breedt.
 Fyrre under og Overtømmer med en halv Skraagavl i den Sønden Ende,
 der under Breddebekledning hvor i 1 Lem.

Indrettet 2 Fag Loe og 2 Fag Lade, Svine og Hønsse-huus med 1 Dør og 3 Lemmer.
 Ei forhen forsikkeret.

Hans Hansens stedmors skifte: Indsidderstuen (kammer)

Et sengested, et skab, en kiste, et bord med to stole, et ølanker, to kander, en rok, en gryde, to baljer, en jernpande, en spand og en fjerding, en solde, to læs brænde, fire pund blandings uld, tolv pund uskættet hør.



Husk altid at sammenligne huset med beboernes antal (folketællinger/kirkebøger) og inventar (skifter).

Horns Herreds Politi-Protocol: Branforhør

- Huset ejer, Christen Sørensen, forhøres: „Jeg og min kone tjente på en gård omtrent en ½ sferdingvej hjemmefra, da gårdens karl gør mig opmærksom på, at mit hus brændte. Jeg skyndte afsted, men nåede først hjem, da var huset faldet og branden forbi.“
- Gårdskarlen forhørtes og bekræfter Christen Sørensens beretning.
- Husets indsidder, Jens Larsen, der var tilstede ved branden, var i så forstyrret tilstand, at han i første omgang ikke kunne afhøres.

Udskrift
af
Horns Herreds Politi-Protocol

Aar 1847 den 21. Januari den Herredsfoged
Johannes Jørgen Jørgensen og Politimester
Christen Sørensen af Horns Herred har
saaet Christian Sørensen af Flade Sogn
komme og fortælle

At den 17. d. Saa og hørte den Herredsfoged
og Politimester Jørgensen og Politimester
Christen Sørensen af Flade Sogn i
den Herredsfogeds Kammers Kjøkken
at den 17. d. Saa og hørte den Herredsfoged
og Politimester Jørgensen og Politimester
Christen Sørensen af Flade Sogn i
den Herredsfogeds Kammers Kjøkken
at den 17. d. Saa og hørte den Herredsfoged
og Politimester Jørgensen og Politimester
Christen Sørensen af Flade Sogn i
den Herredsfogeds Kammers Kjøkken

1847 a. 17. 19

Udskrift
af
Horns Herreds Politi-Protocol

Aar 1847 den 21. Januari den Herredsfoged
Johannes Jørgen Jørgensen og Politimester
Christen Sørensen af Horns Herred har
saaet Christian Sørensen af Flade Sogn
komme og fortælle

At den 17. d. Saa og hørte den Herredsfoged
og Politimester Jørgensen og Politimester
Christen Sørensen af Flade Sogn i
den Herredsfogeds Kammers Kjøkken
at den 17. d. Saa og hørte den Herredsfoged
og Politimester Jørgensen og Politimester
Christen Sørensen af Flade Sogn i
den Herredsfogeds Kammers Kjøkken

For Retten mødte Indsidder Jens Larsen som idet han bemærker, at han har været tilhuse hos Christian Sørensen i Porshuset i Flade Sogn i en halv Snese Aar, eller saa omtrent, og at han i denne Tid har beboet et lille Baghus, som hører til de øvrige Bygninger, men lægger adskilt fra disse.

Sidstafvigte Tirsdag, da Christian Sørensen og Kone vare fraværende og komparenten befandt sig alene i sit Kammer i Baghuset, havde han lagt saa meget Ild i Kakkellovnen at denne næsten var gloende, hvorved nogle Pinde, som henlaae paa den, medens han et Øieblik var gaaet uden for, bleve antendte og atter stak Ild paa et Tørklæde, der hang over Kakkellovnen.

Da han kom ind og saa hvad der var paa færde, løb han strax over til Christian Sørensens Hus for at hente en Vandspand, for dermed at tage Vand til Ildens Slukning, men da der hermed hengik noget Tid som Følge af, at han ei strax kunde finde Spanden, havde Ilden ved hans Tilbagekomst allerede greben saaledes om sig, at ethvert Forsøg paa at slukke den var umuligt.

Har man mod på at søge efter historier som Anne Kirstines brandbrev eller den stakkels indsidder, der fik overophedet kakkelovnen, så er det

AMTERNES JOURNALER (BRANDSAGER)

man skal søge i.